

Utvecklingsidéer för Umeå Pop- & Rockkör

Umeå PORK startade för sju år sedan. Sedan dess har vi utvecklats enormt, från en entusiastisk skara som skralade på i ganska enkla sånger till en väl sammansvetsad och energiladdad grupp som blir allt säkrare, sjunger utmanande arrangemang och har förmågan att attrahera en uppskattande publik.

Vi är mogna att lyfta oss ytterligare några snäpp och det handlar som jag ser det då om att jobba med dessa områden:

1. Utjämning (egalisering) av körklängen
2. Dynamik, frasering och musikaliskt uttryck
3. Precision - att sjunga "tajt"
4. Intonation (att sjunga rent)
5. Eget ansvarstagande

Det här handlar alltså om det rent sångliga/musikaliska. Områden som scenisk närvaro, koreografi och liknande får bli en annan diskussion.

Utjämning (egalisering) av körklängen

Att sjunga i kör kan vara en närmast magisk erfarenhet och något väldigt speciellt - en mängd röster (i vårt fall 40-50 st) samsas kring det gemensamma projektet att öva in och framföra en låt.

Med så många röster är det lätt hänt att det blir en smula spretigt, av de enkla skälen att våra röster klingar olika, att våra sångerfarenheter och musikaliska förkunskaper skiljer sig åt, att vi kanske har lite spridda uppfattningar om hur sången ska tolkas, att vi inte är överens om när det ska sjungas starkt eller svagt, att vi inte har någon samlad idé om hur länge man ska hålla ut varje ton, när man ska andas, hur orden ska uttalas, osv.

I traditionella körsammanhang eftersträvar man oftast att klangen i kören ska bli jämn och samlad, att det ska låta mer som en enda röst än en massa separata röster.

Här har vi i nuläget vår kanske främsta utmaning.

Att välja att sjunga pop- och rocklåtar är i en mening att göra det lite svårt för sig: Den här musiken är vanligtvis tänkt för en solist som med självfullhet och en väl utprovad individuell särart sjunger till ett komp. Vi förvandlar detta individuella uttryck till ett kollektivt uttryck. Om man istället sjunger Händels *Messias* eller Hugo Alfvéns sättning av *Uti vår hage* så är det redan från början tänkt att sjungas av en kör och man vet därmed också redan från början ungefär hur det ska låta. Vårt uppdrag är lite knepigare...

I klassisk sång och körsång finns ett gemensamt klangideal som de flesta är eniga om och som man via målmedveten övning strävar mot. Därför låter det *ungefär* likadant när Malena Ernman eller Barbara Hendricks sjunger, liksom när Plácido Domingo eller Håkan Hagegård gör det - detta eftersom de skolats in i ett liknande klangideal. Den som är van vid att lyssna till opera kommer att höra skillnaden mellan dessa röster, medan den som inte är van förmodligen inte uppfattar någon större skillnad.

Däremot kan vem som helst höra skillnad mellan Mick Jagger och Rod Stewart, eller mellan Janis Joplin och Madonna. I populärmusik (och dit kan vi för enkelhets skull räkna t.ex. pop, rock, jazz och visor) finns såklart också generella idéer om klang, men framförallt är det viktigare med det individuella uttrycket, att man är personlig och att ens stil omedelbart kan kännas igen. Dessutom finns det ofta inslag av improvisation, vilket varken är vanligt eller önskvärt i den klassiska världen.

Så att förvandla pop/rockmusik till körsång är lite klurigt.

Vi behöver lära oss av den klassiska musiken klangideal för att sången ska uppfattas som samlad, kärnfull och behaglig att lyssna till under någon längre tid. Samtidigt behöver vi naturligtvis behålla energin från ursprunget; pop/rock.

Vi kommer att jobba med att hitta en avspänd, öppen tonbildning.

Målet är att via övningar och medvetet lyssnande komma dithän att varje enskild sångare/sångerska alltmer sjunger med en tät, kärnfull röst, med minimalt av luftläckage och diverse biljud, som skrapighet eller liknande. Det handlar om att s.a.s "samla ihop" sin röst, att kunna rikta den med målmedvetenhet och bärighet.

Vi använder oss av övningar kring avspänning och andning (ett jämnt, kontrollerat flöde i luftströmmen är en förutsättning för att rösten ska låta samlad och tydlig).

Vi kommer att jobba med registerutjämning.

Det innebär att vi eftersträvar en liknande klangkvalitet över hela registret, att rösten ska ha ungefär samma "sound" oavsett om vi sjunger höga toner, låga toner, eller mittemellan. För många av oss blir annars högre toner en aning gälla, pressade och skrikiga, medan låga blir luddiga och ofokuserade. Och även vissa toner i mellanregistret kanske sticker ut mer än andra av någon anledning ("vargtoner"). Så vi söker efter en jämn och konsekvent klang.

Här kommer olika varianter av skalövningar till användning.

Vi kommer att jobba med vokalegalisering - utjämning av vokalfärg.

När vi sjunger är vokalerna viktigast, man kan likna dem vid telefonledningar som här och var bärs upp av stolpar (och det är då konsonanterna). Olika vokaler har olika egenskaper: vissa känns öppna och behagliga att sjunga på (som A och O), medan andra är mer slutna, spetsiga och svåra att få till (som I och Y). Målet blir att utjämna skillnaderna, att försöka få den sköna öppenhet som kan känneteckna ett flödande A att färga av sig på andra vokaler för att skillnaden/spretigheten ska minska.

Men hur sjunger man ett A på ett sätt som låter skönt i en kör? Ofta blir det för brett, bråkigt, nasalt och genomträngande. Och det som möjligen kan låta OK hos en enskild röst gör det kanske inte alls i ett körsammanhang.

Att artikulera i körsång är en annan sak än att artikulera tydligt då man talar.

Överhuvudtaget är det bra att påminna sig om att tal och sång är två skilda saker. Att sjunga som man talar är inte någon bra idé, åtminstone inte i körsammanhang.

Sångrösten är ett instrument, på samma sätt som en cello, ett valthorn eller en elbas.

Detta med medveten fokusering på vokalernas kvalitet kan vara särskilt viktigt för oss då vi ju övervägande sjunger på engelska. Många körledare tycker det är ett hopplöst sångspråk, eftersom det har så gott om diftonger (= när olika vokaler glider in i varandra, som t.ex i ordet *mouse*). Så ett medvetet arbete med vokalbildning blir viktigt.

Vi kommer att jobba en del med enklare sånger, ofta unisona sådana och gärna på enbart vokalljud, för att renodla en gemensam klang.

Dynamik, frasering och musikaliskt uttryck

Vi eftersträvar att musiken ska vara uttrycksfull, varierande, intresseväckande. Den ska förmedla olika känslor och ibland berätta en historia.

Dynamik handlar enkelt uttryckt om spelet mellan starkt - svagt och allt däremellan. Så kan man förstärka vissa passager, lyfta fram något viktigt ord, skapa variation. Att sjunga på ungefär samma nivå hela tiden blir trist för alla inblandade i längden. Det blir betydligt mer

intressant att lyssna till en låt där volymen böljar fram och tillbaka och det blir också roligare att sjunga om man hela tiden föreställer sig att musiken är någonting levande, rörligt, föränderligt. Ibland motiveras dynamiken av innehållet i texten, ibland är det mer det musikaliska sammanhanget och händelseförloppet som ligger till grund för vilken dynamik som kan vara lämplig. Dynamiken är en viktig aspekt av musikens dramaturgi. Vi kommer att jobba mer medvetet och ingående med dynamik. Det är också viktigt att man som korist följer ledaren/dirigenten och det är likaså viktigt att ledaren är tydlig i sina intentioner och med sitt kroppsspråk förmår att förmedla dessa impulser direkt och lättbegripligt till kören.

En del av detta handlar naturligtvis om inlevelse - att man som korist i en glad låt hittar en personlig, inre reflex av känslan "glad", medan man i en sorgsen sång hittar en inre reflex av känslan "ledsen". Men det räcker inte med denna inre upplevelse. Det finns också tekniska knep för att frammana den ena eller andra känslan. Musik kan ses som klingande teater och vi som sjunger har ungefär samma uppgift som skådespelare i en pjäs. En skådespelares arbete med en rollkaraktär kan likna hur vi jobbar med musiken, både från en teknisk och en känslomässig synvinkel.

Frasering handlar om att söka mindre, sammanhängande delar (fraser) av en melodi, kanske 2-4 takter. Man ger frasen en tydlig riktning, början och slut och binder på så sätt ihop den till en meningsfull helhet. Då blir den totala musikupplevelsen mer varierad och spännande. Som lyssnare kommer man att kunna "vandra genom musiken", ungefär som man vandrar i en skiftande terräng med öppna ytor, skogspartier, kullar, vattendrag.

Precision

Det är detaljerna som gör det... En kör som sjunger bra i övrigt, men har otydliga starter, inte är överens om när en ton ska avslutas och liknande, kommer att ge ett svajigt intryck. Och när det ska sjungas rytmiska passager med framträdande synkoper är det viktigt att detta sitter med både exakthet och sväng - en slags avspänd tajthet. Otydlighet kan också ligga i att rätt ton inte sätts med korrekt tonhöjd direkt - det blir någon bråkdel av en sekund av luddighet innan den rätta tonen är etablerad. Det är svårt att sjunga rätt omedelbart, även vana sångare brukar glida in på tonen. Men ju kortare transportsträckan blir, desto bättre blir det naturligtvis!

Intonation

Att sjunga rent är en fråga om vana och sångteknisk färdighet. Det förutsätter också att man är övertygad om precis vilken ton man ska sjunga och att man lyssnar på helheten. (Allt musicerande handlar om att lyssna, faktiskt kanske i högre grad än att producera ljud!)

Vi kommer att jobba med att lyssna efter hur harmonier (ackord) är uppbyggda och hur de sinsemellan hänger ihop. Det ökar förståelsen för den egna rollen i den musikaliska helheten, liksom förmågan att sjunga rent och snabbt kunna korrigera då man inte gör det. Vi kommer också att renodla vissa melodirörelser/tonföljder som brukar ställa till problem: en del intervaller tenderar t.ex till att ofta vilja bli för stora eller för små. Och blir det fel i en stämma drar det naturligtvis med sig resten av kören också. Så medvetenhet om detta är viktigt.

En kortfattad teoretisk bakgrund kring harmonilära är också värdefullt för en körsångare.

Märkligt nog kan klanger som låter falskt göra det för att man har olika vokalfärgning i gruppen. Det är kanske egentligen inte tonhöjden som är oklar, det är snarare klangbilden

som är luddig och detta ger en upplevelse av att "något inte står rätt till" - det känns som att det är falskt. Så arbetet med körklängen kan medföra en högre grad av upplevd renhet. En annan aspekt är att behålla tonhöjden. Det är ett vanligt problem att körer sjunker (stiger gör det så gott som aldrig) under en sångs förlopp. Ibland kan sjunkandet bero på att man är trött, att man kanske har lite dålig hållning, eller för att man tillfälligt lessnat på låten som det jobbas med. Då är det körledares ansvar att ständigt försöka blåsa nytt liv i låten för att motivera ett fortsatt tragglande.

Eget ansvar

För att kören verkligen ska kunna röra sig framåt krävs av den enskilde deltagaren mer än att bara närvara vid repetitionerna. Var och ens egna övande på hemmaplan är av yttersta vikt för framåtskridandet - annars finns en risk att vi stannar alldeles för länge på ruta ett (och dessutom återvänder dit alltför ofta). Särskilt viktigt blir det ju också för att de flesta i kören inte är tränade i att sjunga direkt efter en notbild eller har tagit sånglektioner.

Det är värdefullt att vi har en gemensam uppfattning om hur avgörande det egna övandet är för körens kvalitet, det bör vara en del av gruppens kultur.

En god idé kan också vara att träffas i mindre grupper mellan repetitionerna. Det kan vara stämvis, eller varför inte genom mindre "körer i kören" - där kan t.ex två-tre pers ur varje stämma repa ihop.

Vikten av att så snart som möjligt lära sig rätt toner och text för varje låt är ju självklar. Men det skulle också innebära ett kliv framåt för kören som helhet om var och en då och då tar sig an en del av de sångövningar som vi använder vid repetitionerna.

Om vi verkligen är ute efter bättre klang, intonation, precision, osv så löser det sig inte i brådrasket av att vi fokuserar på detta en gång per vecka under 15 minuter. Bättre lär det förvisso bli, men den utvecklingen förstärks av att vi övar även på dessa moment hemma.

Här kan det vara bra att verkligen se sig själv som en sångare/sångerska och låta det vara en del av identiteten! Skippa "jag sjunger i kör ibland för att jag tycker det är kul, inte för att jag är speciellt bra eller så, men nåt roligt vill man ju göra på sin fritid". Du sjunger i en bra kör. Punkt. Du är delaktig i att denna braiga kör stadigt blir ännu bättre. Punkt en gång till.

Körledarens ansvar

Mitt arbete blir att göra detta utvecklingsarbete lättillgängligt, roligt och meningsfullt.

Övningar ska förankras och förklaras. Framsteg ska uppmärksammas (likaså om något går i fel riktning naturligtvis).

Jag har en tendens att vara lite väl snäll och överseende ibland, men har ambitionen att bli mer krävande. Förväntningarna ska vara höga, men de ska vara det för att de frukter vi kan skörda av ett ingående arbete är så givande att de är värda en del slit.

Jag är musiker. Har rätt bra koll på musik, är i allmänhet stolt över de arrangemang jag skriver och är bra på att entusiasmera människor. Är i det stora hela en rätt hygglig körledare - men har också en del luckor inom olika områden.

Ett mer målmedvetet utvecklingsarbete med Umeå Pop- & Rockkör förutsätter att jag fördjupar mina kunskaper och pedagogiska färdigheter inom de områden som beskrivits här. Det blir genom egna studier, men också genom att ta in stöd, kanske i form av en mentor eller liknande. Det kan också (åtminstone på sikt) bli en körpedagogisk fördjupningsutbildning.

Lyssna på god körmusik!

Ett bra sätt att lära sig är att lyssna, lyssna, lyssna! Om du inte vanligtvis är så särskilt road av att lyssna på körsång så ta en liten portion i taget. Om vi alla vänjer oss vid hur en fin körklang kan låta och kännas, så är det lättare för oss att själva röra oss i den riktningen!

Det kan vara klassiskt, gospel, visor, rock, vad som helst. Så kan var och en marinera sig i saftig körklang. Det kommer att göra vårt utvecklingsarbete mer intressant.

Här är några förslag, som alla finns tillgängliga på Spotify:

Elora Festival Singers
Tenebrae
Netherlands Chamber Choir
Netherlands Chamber Choir
The Sixteen
Radiokören
Göteborgs Kammarkör
Soweto Gospel Choir
The Rock N Roll Chorus

Arvo Pärt: Music For Unaccompanied Choir
Paul Mealor -A Tender Light
Darius Milhaud - Choral Works
Paul Hindemith
Poulenc - Figure Humaine
Det är en ros utsprungen
Vi kom från Jorden
Blessed
Take A Second Look